

УДК 316.612 (0.027.3)

Ц12

Серія «Для турботливих батьків»

Царенко Н. В.

Ц12 ШКОЛА? ШКОЛА! ШКОЛА... Все, що потрібно знати батькам першокласників / Царенко Н. В. — Х. : ВГ «Основа», 2020. — 240 с. : іл.
ISBN 978-617-00-3831-9.

Ця книга призначена для мам і тат, бабусь і дідусів малюків, які підуть до школи, і тих, хто вже став першокласником. Турботливі дорослі знайдуть у книзі відповіді на актуальні питання про підготовку дитини до школи, правильний вибір навчального закладу і педагога, адаптацію до шкільних умов, найбільш характерні труднощі, що виникають на початковому етапі навчання. У книзі також ви знайдете чимало лайфхаків — маленьких і великих секретів, які істотно полегшують навчання й життя дітям і зберігають нерви і сили дорослим.

УДК 316.612 (0.027.3)

ISBN 978-617-00-3831-9.

© Царенко Н. В., 2019

© ТОВ «Видавнича група "Основа"», 2020

Зміст

і 1.

Дошкільнята: збираємося до школи — готовність № 1!	6
■ Ранній розвиток дитини: де проходять межі розумного? ..	6
■ Вік першокласника — 6 років або 7?	13
■ Як вибрати школу для майбутнього першокласника?	19
■ Учитель або методика — що в пріоритеті?	27
■ Тестування майбутнього першокласника: що це таке і для чого необхідно?	33
■ Психологічна зрілість	34
■ Інтелектуальна готовність	35
■ Особистісна зрілість	36
■ Соціально-психологічна, або комунікативна, готовність	37
■ Як підготувати дитину до школи?	40
■ Вироблення необхідних умінь і навичок у грі	44
● Пізнавальні ігри	44
● Світ дівочих ігор	63
● Логічні ігри	65
● Ознайомлення з поняттям часу	72

і 2

Перший клас — це серйозно!	86
■ Як першокласнику адаптуватися до школи?	86

■ Чому виникають труднощі в навчанні у першокласників?	97
■ Кому важко дається навчання в першому класі?	101
■ Як допомогти першокласнику подолати труднощі в навчанні?	105
■ Чому у дитини проблеми в початковій школі: особистісні особливості	109

і 3

Лайфхаки: ділимося секретами! 123

■ Як навчити вчитися і створити мотивацію до навчання?	123
● <i>Вивчаємо літери</i>	123
● <i>Вчимося читати</i>	124
● <i>Вчимо вірші напам'ять</i>	128
● <i>Вчимося рахувати</i>	132
■ Самостійність і дисципліна	139
■ Режим дня	147
■ Складання режиму дня для «сов»	150
■ Складання режиму дня для «жайворонків»	153
■ Складання режиму дня для аритміків	154
■ Живемо за новими правилами: як їх запровадити?	157
■ Домашні завдання: З ким? Де? Коли?	167
■ Трикутник батько — дитина — учитель: правила взаємодії, етика і зворотний зв'язок	176

■ Делікатні моменти	180
■ Важливі дрібнички, які зовсім не дрібнички	184
■ Вікові й гендерні особливості дитини	187
● <i>Біологічний вік</i>	187
● <i>Типова поведінка — шлях, який доведеться пройти всім</i>	188
● <i>Нюанси світосприйняття</i>	189

і 4

Виховні моменти без стресу	192
■ Як не зриватися на крик	192
■ Як не гніватися	199
■ Як підтримувати авторитет	205
■ Як поводитися в конфліктних ситуаціях	211
■ Як знайти межу вимогливості й розподіляти навантаження	215
■ Як відпускати дитину і зважитися надати їй самостійність	220
■ Як хвалити і стимулювати дитину так, щоб не зіпсувати стосунків із нею	221
■ Як відучити себе порівнювати дитину з іншими	227
■ Як прийняти нових друзів дитини	230
	236

..... 238

Розділ 1.

Дошкільнята: збираємося до школи — готовність № 1!

Ранній розвиток дитини:
де проходять межі розумного?

Знайома ситуація: ваш улюблений малюк незабаром вирушить до школи, і ви з острахом (набагато більшим, ніж сам маленький герой!) чекаєте цього моменту і, звичайно, намагаєтеся підготуватися якнайкраще — нічого не забути, врахувати всі нюанси, підстелити соломки, де тільки можливо? Певно, саме тому ви і читаєте ці рядки, сподіваючись, що в цій книзі знайдеться корисна й цікава інформація, яка допоможе вашому сину чи доньці і вам самим впоратися з цим новим етапом у житті.

І це, безумовно, правильно. Головне при цьому — розуміти, що підготовка до школи та навчання в ній мають бути в радість, процес пізнання нового — дарувати задоволен-

ня, а життя класу — це не тільки розклад уроків, але ще й нові друзі, нові інтереси та зростання малюка як особистості ...

Однак у наше бурхливе століття, орієнтоване на перемогу, головну мету батьки зчаста вбачають передовсім у тому, яких успіхів дитина досягне в школі. Мабуть, тому деякі мами і тата починають підготовку до навчання не в останній предшкільний рік, що цілком логічно, а набагато раніше, мало не з перших років життя. Більшість таких експериментів зазвичай припадає на долю первістків молодих амбітних мам (рідше ініціатива виходить від тат) або пізніх і дуже очікуваних діток, яким готують роль спадкоємців своїх батків.

Однак спершу варто узгодити процес навчання із засадами дитячої психології і фізіології, після чого, власне, і можна з'ясувати відповідь на питання «коли ж починати».

Ранній розвиток, згідно з японським автором Масару Ібука і його ідеями «після трьох вже пізно», полягає в тому, щоб створити базу для подальшого навчання дитини, дати їй впевненість, що пізнавати — це цікаво, світ дивовижний і сповнений чудових речей. Адже дослідження показали, що інтенсивний розвиток клітин головного мозку відбувається саме в перші роки життя, і тому саме в цей період він потребує потужної стимуляції. Крім того, до трьох років важливо не «задавити» дитячу ініціативу, не загасити пізнавальний інстинкт. Саме в цьому й полягає суть раннього розвитку малюка, а зовсім не в тому, щоб сприймати дитину як об'єкт, який необхідно «нафарширувати» інформацією.

Згідно з переконаннями давньогрецьких мислителів, «дитина — це факел, який треба запалити, а не посуд, який необхідно наповнити». Тому важливо усвідомити й наслідувати цей принцип, виховуючи малюка.

Напевно багатьом відомий постулат про те, що діти пишуть картину світу з нас, дорослих. Тому, якщо ми хочемо виростити всебічно розвинену особистість, необхідно в першу чергу вдосконалювати себе, а не дитину. Діти тягнуться за батьками, копіюють їхні звички, дії та спосіб думок, тому ранній розвиток дитини полягає не стільки в тому, щоб її чогось спеціально вчити, скільки в тому, щоб розвиватися разом з нею. Ця ідея є основою педагогічного підходу Сесіль Лупан, викладеного нею в чудовій книзі «Повір у своє дитя». Батьки, що самі читають, мають широке коло інтересів і не бояться вчитися нового, переважно виховують таких самих дітей. У батьків же, які розглядають навчання дитини як її обов'язок, але самі лінуються пізнавати світ, обмаль шансів на успіх — за тривалі роки своєї практики я переконуюсь у цьому постійно.

Необхідно визначитися і з пріоритетами: якщо головна мета дорослих «навчити», виробити навички — це амбіції батьків і не більше того. Якщо ж наголос робити на спонуканні дитини до пізнання, на виробленні в неї пізнавальної активності — це конструктивний підхід, гідний поваги, і саме він дає найкращі результати.

Величезна різниця саме в тому, від кого йде пізнавальна ініціатива: від дитини чи від батьків? Якщо малюк хоче навчитися читати або рахувати САМ, якщо він «зачитав» вже кілька книжечок і пере-

лічує все поспіль, навіть цукерки в коробці, — значить, це ЙОГО інтерес. Якщо ж мама, начитавшись статей у журналах та пабліків у соцмережах, садовить малюка, якому ледь виповнився рік, за абетку — це її ініціатива, що не узгоджується з потребами власне дитини.

Не треба все робити за малюка. Дайте йому шанс прожити життя за власним сценарієм, а не за нав'язаним батьками планом. Дитина сама має право вибрати, на що й коли їй звернути увагу.

Пам'ятайте: якщо якийсь процес «не йде», якась діяльність малюкові явно не до смаку — не наполягайте, беріться за щось інше. Зрештою, ранній розвиток не варто розуміти занадто прямолінійно — як навчання читання, лічби та письма. Це ще і розвиток загального кругозору, логіки, сили, спритності, уяви, вміння сприймати прекрасне, спілкуватися з однолітками та іншими дорослими і ще багато чого іншого.

При цьому слід враховувати ще один важливий момент: ранній розвиток має відбуватися відповідно до природних нахилів дитини. Проведу аналогію зі шкільним віком — «фізику» нема чого робити в спеціалізованому класі для «гуманітаріїв», так само як і навпаки. Тому, якщо малюк не хоче поки що писати палички, нехай малює картини фарбами та олівцями (розвинеться дрібна моторика і уява), важко впоратися з літерами — придумуйте з ним фантастичні історії та розповідайте їх вголос (цим ви сприятимете розвитку мовлення і фантазії) або вчіть вірші (натренуєте пам'ять) чи ліпіть фігурки з пластиліну і вирізайте ножицями (підготуєте ручку до письма не гірше, ніж на прописах-тренажерах).

Що стосується конкретики, то тут почнімо, мабуть, з улюбленого батьківського заняття — навчання читати.

Звичайно, зворушлива картина, коли дворічний малюк відтворює алфавіт. Однак треба розуміти, що на все свій час. Дитина готова вчитися читати тоді, коли вона починає ЧІТКО говорити. Тобто мають рацію більшість педагогів в тому, що починати навчати читання варто тоді, коли діти мають цілком розвинену мову, хоча це дуже індивідуально. Тож тут не може бути чітких нормативів і тим більше порівнянь. Усі малюки різні, і не варто панікувати, якщо вам здається, що ваше дитя чомусь раптом не виявилось «попереду всієї планети». Перфекціонізм — небезпечне виховне кредо, адже якщо батьки надто тиснуть, можна дістати і зворотний результат: відразу до читання й навчання взагалі.

Просто діставайте задоволення від вашої дитини, а для цього можна, наприклад, читати разом перед сном (і вдень також, якщо є час), прищеплюючи цікавість до читання як до процесу загалом. Невже ви менше будете любити дитину, якщо вона не вивчить букви на першу вашу вимогу?

Деякі малюки готові почати навчатися читати і до двох років? але таких дуже небагато, більшість дітей «дозріває» до трьох-чотирьох, а деякі — тільки до п'яти-шести років). При цьому потрібно розуміти, що порівнювати дітей одне з одним неприпустимо. Те, що рано для одного, цілком своєчасно для іншого, тож наявність дома «вундеркінда» — це не привід дивитися зверхньо на менш «крутих» діточок.

Важливо звернути увагу на те, що «починати навчання» означає почати вчити букви і складати їх у слова, перетворивши цю справу в захопливий процес. Наприклад, можна розвісити скрізь веселий алфавіт (неодмінно з картинками), підписати всі предмети в будинку, організувати з малюком листування і навіть скласти для нього книжку — тут все залежить від вашої фантазії. Однак читати із захопленням дитина все одно буде пізніше.

Крім того, слід врахувати таке: дитина, яка вчиться читати до 3 років, і та, що вчиться, коли їй вже виповнилося три роки, роблять це принципово по-різному. У першому випадку — за рахунок пам'яті, у другому — за рахунок абстрактного мислення. Адже до трьох років, коли абстрактне мислення ще не сформувалося, малюк ще не здатний зрозуміти, що ось цей значок означає букву А, а ця карлючка — цифру 3 ... Такі вже особливості розвитку головного мозку, і, хоч якими були амбіції батьків, «вище за голову» не стрибнеш. Адже ми не вчимо дитину ходити одразу після народження, бо розуміємо, що організм не готовий. Чому ж такого розуміння немає щодо розвитку психіки та інтелекту?

З іншого боку, починати вчити букви після семи теж запізно — дитині в 7–8 років вчитися читати набагато складніше, ніж 4–5-річному. Тому не дарма сучасні школи вимагають від вступників у перший клас уміти читати бодай по складах.

Отже, віковий інтервал зрозумілий — у середньому між 3 і 5 роками. Поспішати, як і відкладати, тут ні до чого.

Але пам'ятайте: якщо ви хочете виростити свою дитину залюбленою в читання, вона щодня повинна бачити вас із книгою, причому не тільки в ті моменти, коли ви «виховуєте» її, а тоді, коли читаєте особисто для себе. Малюк повинен усвідомити, що читання у вашій родині — природний спосіб проводити вільний час, що обговорення прочитаного — захопливе заняття для всіх, а головне — що з обізнаною людиною дуже цікаво спілкуватися! Не вірить? Нехай розповість приятелям удворі про нещодавно прочитану книгу — загальну увагу буде гарантовано!

Розгляньмо тепер такий аспект, як готовність малюка до письма.

Більшість адекватних фахівців рекомендує «звичайним» батькам (не вчителям молодших класів за фахом) до 6 років не вчити дитину писати прописні літери (саме прописні, а не друковані). Замість цього необхідно готувати руку до письма, тобто в ігровій формі вчитися малювати елементи, які потім стануть в пригоді для написання букв. Якщо батьки не є педагогами відповідного профілю і немає впевненості, що це буде зроблено правильно, тоді вчити писати краще не починати, оскільки переучувати набагато складніше.

Різниця в тому, що готувати руку до письма — це одне, а вчити писати — зовсім інше. І до 6 років це робити передчасно. Мускулатура і кисть повністю формуються фізіологічно саме до 7 років, тож рука дитини до цього віку просто не готова до такого роду навантаження.

Для письма необхідний повний розвиток всіх м'язів кисті, а ще — вміння правильно орієнтуватися у графічному просторі. Що більше малюк ліпив, вирізував, розфарбовував, то легше йому буде навчитися писати.